Selv-mord, Internett og media

Ved Trond Knutsen.

Internasjonal massekommunikasjon er ikke lenger et privilegium som krever millioner i investeringer, men er mulig for enhver person som kan oppdrive en datamaskin, et modem og en telefonlinje. Internettets nådeløse fravær av en overordnet og sentralisert myndighet betyr også en så å si total mangel på sensur. Her kan alle si, mene og publisere hva man vil. Og hva så?

Tidlig om morgenen, 19. februar i år, setter Maria seg på et tog som tar henne fra et sted i Østerrike til Frankfurt i Tyskland. Herfra tar hun flyet til Gardermoen, hvor hun møter sin venn, for første gang, ansikt til ansikt. Han har kommet for å møte henne her, slik at de sammen kan ta flyet til Stavanger.

Se henne for deg, der hun reiser av sted, legger kilometer etter kilometer bak seg, krysser landegrenser, byer, fjell og sjø. Er hun spent og oppstemt, nå, på vei, endelig, eller frykter hun det som skal skje? Er hun kanskje likegyldig? Det eneste hun har tatt med seg er en liten rød bag, det er alt hun trenger. Han har en grønn ryggsekk. Fra Stavanger tar de en ferge til Tau, og derfra tar de drosje opp til Prekestolhytta. Det er nå lørdag ettermiddag. Maria har krysset halve Europa for å komme hit.

Det finnes tusenvis av diskusjonsgrupper på Internett, som omhandler ethvert tenkelig tema, noen med hundrevis av medlemmer, andre med kun tre-fire trofaste sjeler. Hvor mange som spesifikt dreier seg om selvmord, og hvor mange medlemmer de faktisk har, er umulig å si, nettverket er for stort, det har for mange bakgater. Dessuten er mer ekstremistiske diskusjonsgrupper med kontroversielle temaer ofte kortlivede, og de som varer skifter ofte tilholdssted. Men det er mange, og samlet medlemstall er sannsynligvis fire-sifret. Hva tiltrekker folk til disse gruppene? Er de en slags mental ventil for personer plaget av selvmordstanker? Et sted hvor de kan møte likesinnede, likeverdige, hvor man kan åpent uttrykke forbudte følelser, lang borte fra så vel avisende som velmenende venner, familie, leger og terapeuter? Hvordan enkelte kan påvirkes av å delta i slike grupper, er også et omdiskutert tema. Det fryktes at å delta i slike diskusjoner kan få folk til å gjennomføre det som ellers bare hadde forblitt en farlig fantasi. Smitteeffekten av selvmord har jo lenge vært et velkjent fenomen blant suicidologer.

Solen skinner, og det er nesten helt vindstille her i dag, noe som er uvanlig på denne tiden av året. Det er seks km fra turisthytta til

det endelige målet, Preikestolen, og stien de går på er dekket av snø. Nesten 70 000 turister tar denne turen hvert år, men i dag er det kun de to her. Han er godt forberedt for det røffe terrenget og det kalde været, mens Maria er tynnkledt, i høyhælte sko. Gåturen tar derfor litt lengre tid enn forventet, men de går rolig, avslappet. Tid har de nok av. Vel fremme slår de opp et telt, bare ti meter fra klippekanten. De går noen korte turer til fjelltoppene i området, nyter utsikten, storheten, stillheten, tomheten. Det er kun de to i hele verden, det er ingenting som haster. De setter seg ned, ved teltet, og tar seg hver sin øl. Det er dette de har snakket så lenge om. Preikestolen. Å komme hit, slik. Det var han som tok det første steget, ukevis tidligere. En invitasjon, sendt ut til alle, om å komme til Norge. Det var mange som gjorde narr av ham, sa han ikke ville tørre å gjennomføre det. Andre var oppmuntrende, sympatiserte med planen, ønsket ham lykke til, men når alt kom til alt, var det kun hun som våget. Bare Maria. Sammen la de mer detaljerte planer for turen, først åpent på diskusjonslisten, slik at alle kunne se at de mente det, senere mer privat, i personlige e-postmeldinger. Og nå er de her, nå er de nesten fremme.

Media velger stort sett å ignorere selvmord fullstendig. Men en gang i blant, av forskjellige årsaker, er de nødt til å skrive om/presentere temaet. Oppslagene har da en tendens til å være både morbide og spekulative, og gjør gjerne mer skade enn nytte. Myter som har dannet seg rundt dødsfall til kjendiser som Marilyn Monroe, Kurt Cobain og Michael Hutchence er gode, eller om du vil, fryktelige eksempler på dette. For nyhetene er jo vanligvis fylt med kampen for tilværelsen, kampen for overlevelse. I all lidelsen, all smerten i verden, vil folk fortsatt kjempe, ønsker, klarer ikke, overlever ikke. Se for deg nå, i stedet, ikke henne, men alle de andre, som vi ser daglig, bare vel noen, det er nok å ta av. I desperasjon bortenfor vår fatteevne, de som fortsatt gjør alt de kan for å overleve, og de som andre kjemper for, setter sine egne liv på spill for å redde. Og på den andre siden har vi altså dem som selv velger å ende sine liv, frivillig. Det blir for komplisert, for betent; de som er sin egen fiende har liten nyhetsverdi. Men, selvfølgelig, problemet forsvinner ikke av seg selv, samme hvor hardnakket man overser det. I Norge dør dobbelt så mange av selvmord som i bilulykker, hvert år. Og tyve ganger så mange gjør et alvorlig forsøk på å ta sitt eget liv.

En gruppe tyske turister oppdager det tomme teltet, tidlig mandag formiddag. Helt ute på klippekanten, under en stein, ligger en jakke. Letingen begynner, media blir varslet, og samme dag kan Aftenposten rapportere at en person er funnet, vel fire hundre meter nedenfor Preikestolen. En annen person er fortsatt savnet. Tirsdag morgen er begge personene lokalisert, begge omkommet.

Aftenposten, som nå begynner å innse at det verken er snakk om en ulykke eller en kriminell handling, skriver om hvilket mysterium dødsfallene er. Man innser også at det unge paret ikke bare må ha hoppet frivillig, men de har planlagt dette god tid i forveien. Mystisk. Men Aftenposten kan forsikre sine lesere om at politiet ikke frykter for smitteeffekten av dødsfallene, for "til det er veien opp til

Prekestolen for slitsom og lang. "På onsdag har man også oppdagat at paret tok kontakt og planla selvmordet via en diskusjonsgruppe på Internett, og tre oppfølgende artikler trykkes:

- Den første har overskriften "Mange selvmordsgrupper på Internett", og beskriver hvordan paret tok kontakt via Internett. Videre står det at dette bare er en av mange selvmordsgrupper der ute, hvor diskusjoner der det oppfordres til selvmord, foregår usensurert. Tre eksperter er konsultert om hendelsen, henholdsvis jusprofessor Jon Bing og internetteksperter Gisle Hannemyr, begge fra Universitetet i Oslo, og strafferettsekspert professor Johs. Andenæs. Konklusjonen er at slike diskusjonsgrupper er, om enn muligens lovstridige, praktisk talt ustoppelige. Det levnes liten tvil om at Internett utgjør en alvorlig trussel mot anstendighet og lovlydighet.

- Artikkelen nummer to heter "En verden uten grenser", og denne handler om den revolusjonerende effekten Internett har hatt på våre skjøre liv og samfunnet i sin helhet. Konklusjonen er igjen at dette nettverkets mangel på sensur, som virker som en magnet på alkens avvikere, fører til moralsk forfall. Og det er øyensynlig ingen vei tilbake.

- "Omtale gir smitteeffekt", tredje og siste artikkel, er et intervju med professor Lars Mehlum ved Seksjon for selvmordsforskning og -forebygging ved Universitetet i Oslo. Han advarer folk mot å delta i slike diskusjonsgrupper, og Aftenposten skriver også: "Mehlum reagerer sterkt mot at pressen overhodet omtaler internettsidene om selvmord". At dette er stikk i strid med Aftenpostens egen dekning av disse gruppene, blir ikke nevnt i artikkelen.

Men media er ikke de eneste som har vanskeligheter med å takle dette ømfintlige temaet på en ansvarlig måte. De er ikke de eneste som leter etter lettfattelige løsninger, etter selvskrevne fiender. For hvordan kan man forvente bedre av våre nyhetskanaler, når det er slikt et tabu i vårt daglige liv? Selvmord. En mørk, skamfull, feig, desperat handling. Man snakker ikke om slikt. For noen av oss er det å miste en bror, en datter eller en kjær venn

en traumatisk opplevelse, noe uforståelig, som aldri helt kan heles. For noen er det "noe som hendte" en venn av en venn, noen i nabolaget, eller en fjern og ukjent slektning. En grusom hendelse, men vi har blitt spart for den mest ødeleggende effekten et selvmord kan ha for dem som står nærmest. For noen få heldige av oss er det kun et ord; vi vet hva det betyr, men har aldri selv opplevd det i våre liv. Og en ting har vi alle felles: en rungende stillhet, en unevnelig enighet om å tie. De fleste av oss har vel også, på et dystert tidspunkt i livet, selv vurdert det som en utvei, men aldri seriøst nok, eller lenge nok, til at man fullfører. Maria må ha hatt sine tvil hun også. For i teltet lå det to returbilletter til Oslo. På søndag. Bare i tilfelle. Hva hindret dem i å bruke de billettene? Hva var det som manglet?

Å overleve. "Du har større mulighet for å overleve hvis du er i ferd med å kveles til døde av noe du setter i halsen i en restaurant, enn om du forteller din beste venn at du vurderer å gjøre selvmord" påstår Benjamin Kopans. Han arbeider ved The National Mental Illness Screening Project i USA, som har lansert en hjemmeside (www.nmisp.org) som skal være et alternativ til romantiseringen av selvmord på Internett. Meningen er at folk som leter etter selvmordsrelaterte sider også skal finne steder hvor det gis uttrykk for håp, hvor dette problemet blir tatt på alvor, og hvor budskapet er forebygging og forståelse. John Keefe startet en lignende hjemmeside (www.pbs.org/weblab/living/lws1.html) og en internettbasert diskusjonsgruppe etter at hans far gjorde selvmord. På hjemmesiden skriver han om hva han kaller "Den store stillheten om selvmord". I "hans" diskusjonsgruppe kan folk åpent uttrykke sine følelser og frustrasjoner. Her kan man dele de historiene som man finner det så umulig å fortelle sine nærmeste. Keefe var selv journalist og sier: "I redaksjonen hadde vi én regel om dekning av selvmord: la være". For folk flest liker verken å lese eller høre om selvmord, og langt mindre å snakke om det. Men kanskje kan Internett vise vei i en retning hvor dette problemet faktisk blir uttalt, diskutert, tatt på alvor, slik at andre deler av media kan følge etter. Internett, og

dets uansvarlige mangel på sensur, er ikke kun et fristed for spredning av destruktive tanker. Men det kan hjelpe oss å gi slipp på noen av våre redsler, våre undertrykkelser, og gi dette samfunnsproblemet den behandlingen det så sår trenger.

Seksjon for selvmordsforskning og -forebygging driver en slik preventiv hjemmeside på Internett (www.med.uio.no/ipsy/ssff), og jeg spurte professor Lars Mehlum hva han mente var god mediedekning av selvmord: "Da kan jeg si at å fokusere på selvmord som en utfordring for fellesskapet og som et samfunnsproblem vi kan og må gjøre noe med, vil være gunstig." Han mener også at dette er noe pressen har blitt flinkere til: "Heldigvis har vi fått mye slik fokusering de senere år. Generelt tror jeg at informasjon om psykiske lidelser som vil gjøre disse lidelsene mindre stigmatiserende, vil gjøre det lettere for mennesker å be om hjelp for sine problemer, og lettere for andre å gi slik hjelp. Nå man fokuserer på tragiske tema, slik som selvmord, i et medieoppslag, bør en også søke å formidle håp. Håp er en meget sentral dimensjon når det gjelder selvmordstemaet."

Håp. Å overleve.

Skrevet av Salman Rushdie.

Verden er ikke sykkelig, ikke evig eller uforanderlig, men forvandler seg i det uendelige, den går aldri tilbake, og vi kan hjelpe til med forvandlingen. Lev videre, overlev, for jorden har undre å by på. Den kan saktens sluke hjertet ditt, men undrene fortsetter å komme. Du står overfor dem, barhodet, biktet. Det som ventes av deg er aktpågivenhet.

Trond Knutsen er student og tar Bachelor of Media ved La Trobe University i Melbourne, Australia. Han spesialiserer seg i presseetikk i media, særlig Internett.